

Slikovnica kao alat za razvoj govora djece s posebnim potrebama

---

Radanović, Nikola

Master's thesis / Diplomski rad

2020

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Teacher Education / Sveučilište u Zagrebu, Učiteljski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:147:121104>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-08-24**

Repository / Repozitorij:

[University of Zagreb Faculty of Teacher Education - Digital repository](#)

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
UČITELJSKI FAKULTET
ODSJEK ZA ODGOJITELJSKI STUDIJ

NIKOLA RADANOVIĆ

DIPLOMSKI RAD

SLIKOVNICA KAO ALAT ZA RAZVOJ
GOVORA DJECE S POSEBNIM
POTREBAMA

Zagreb, srpanj 2020.

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
UČITELJSKI FAKULTET
ODSJEK ZA ODGOJITELJSKI STUDIJ
(Zagreb)

DIPLOMSKI RAD

Ime i prezime pristupnika: Nikola Radanović

TEMA DIPLOMSKOG RADA: Slikovnica kao alat za razvoj govora djece s
posebnim potrebama

Mentor: Izv. Prof. Dr. Art. Antonija Balić Šimrak

Zagreb, srpanj 2020.

Sažetak

Dobra i kvalitetna slikovnica jedan je od važnih elemenata za kvalitetan razvoj djeteta. Stoga je svrha ovog diplomskog rada detaljnije objasniti strukturu slikovnica, kao i njihov način stvaranja. Stvaranje ovog diplomskog rada je još jedan način isticanja važnosti ilustracija i teksta, te njihovog međudodosa. Jedan od kriterija pisanja ovog rada je i isticanje važnosti biranja kvalitetnih slikovnica od prividno kvalitetnih. Nastojati podučiti sve zainteresirane odrasle osobe da slikovnice imaju pet različitih funkcija koje utječu na djecu. Također, slikovnice imaju veliku ulogu i u razvoju govora. Danas je razvoj govora izuzetno bitan zbog prekomjernog korištenja raznih tehnologija sa pametnim ekranima koji zapravo otežavaju razvoj samog govora. Zbog ubrzanog tempa često puta roditelji umjesto osobnog angažmana u poticanju govora posežu za njima jednostavnijim rješenjem poput pametnog telefona ili tableta. Time se usporava i otežava prirodni proces temeljen na konverzaciji između djeteta i roditelja. Rad je pisan kao presjek nastanka i utjecaja slikovnice kroz povijest, od njenog nastanka u sedamnaestom stoljeću pa do današnjih, modernih vremena, sa osvrtom na najvažnije osobe zaslužne za pojavu i razvoj slikovnica. U određenim poglavljima razrađuje se i detaljnije proučava način stvaranja i dijelovi slikovnica, te kako one mogu pomoći djeci. Također, spominju se i taktilne slikovnice koje se koriste u radu sa slabovidnim ili slijepim osobama. U današnje vrijeme postoje i različiti pristupi izrada ilustracija. Navode se i primjeri slikovnica primjerenih za određenu dob djece, od najmlađe jasličke sve do predškolske djece.

Ključne riječi: ilustracija, tekst, slikovnica, govor

Summary

A good and quality picture book is one of the important elements for the quality development of a child. Therefore, the purpose of this thesis is to explain in more detail the structure of picture books, as well as their method of creation. Creating this thesis is another way to emphasize the importance of illustrations and text, and their relationship. One of the criteria for writing this paper is to emphasize the importance of choosing quality picture books from seemingly high quality ones. Strive to teach all interested adults that picture books have five different functions that affect children. Also, picture books play a big role in speech development. Today, speech development is extremely important due to the excessive use of various technologies with smart screens that actually hinder the development of speech itself. Due to the accelerated pace, parents often resort to a simpler solution such as a smartphone or tablet instead of a personal engagement in encouraging speech. This slows down and complicates the natural process based on the conversation between the child and the parents. The work is written as a cross-section of the origin and influence of the picture book through history, from its origin in the seventeenth century to today's modern times, with reference to the most important people responsible for the emergence and development of picture books. In certain chapters, the way of creating and parts of picture books, and how they can help children, is elaborated and studied in more detail. Also mentioned are tactile picture books used in working with visually impaired or blind people. Nowadays, there are also different approaches to making illustrations. Examples of picture books suitable for a certain age of children, from the youngest nursery school to preschool children, are also given.

Keywords: illustrations, texts, picture books, speech

SADRŽAJ

1.	UVOD.....	7
2.	KAKVA JE KNJIGA SLIKOVNICA	8
3.	VAŽNOST ILUSTRACIJA	9
4.	PRISTUPI IZRADE ILUSTRACIJA	11
5.	RAZLIKA IZMEĐU UMJETNIČKI LIJEPE I OKU DOPADLJIVE SLIKOVNICE	11
6.	SUODNOS ILUSTRACIJA I TEKSTA	13
7.	FUNKCIJE SLIKOVNICE	13
8.	POVIJEST SLIKOVNICE	15
8.1.	Povijest ilustracija	16
9.	TEKST.....	18
10.	GOVOR	18
10.1.	Predverbalno razdoblje.....	19
10.2.	Verbalno razdoblje.....	20
10.3.	Poticajna okolina.....	20
10.4.	Kretanje.....	21
10.5.	Prevenција poremećaja govora.....	21
11.	POREMEĆAJI IZGOVORA	22
11.1.	Uzroci poremećaja izgovora.....	22
11.2.	Sprječavanje poremećaja izgovora	22
12.	POTICANJE RANOG GOVORNO – JEZIČNOG RAZVOJA.....	24
12.1.	Usporen govorno – jezični razvoj.....	24
12.2.	Spontano dječje glasanje	24
12.3.	Neispravljanje ranog dječjeg govora.....	25
12.4.	Važnost ponavljanja	25
13.	ČITANJE	25
14.	PODJELA I FUNKCIJA SLIKOVNICE.....	26
14.1.	Podjela slikovnica s obzirom na njihov oblik.....	27
14.1.1.	Nepoderive.....	27
14.1.2.	Slikovnica igračka	27
14.1.3.	Multimedijska slikovnica.....	27
14.1.4.	Leporello	28
14.1.5.	Pop-up.....	28
14.2.	Podjela slikovnica s obzirom na strukturu izlaganja	28

14.3.	Podjela slikovnice prema sadržaju	28
14.4.	Podjela slikovnice s obzirom na likovnu tehniku	28
14.5.	Podjela slikovnice u odnosu na sudjelovanje recipijenta	29
14.6.	Podjela slikovnice prema doživljaju i namjeni	29
15.	PRIMJERENOST SLIKOVNICE ZA ODREĐENU DOB.....	29
15.1.	Između 6 mjeseci i 3. Godine	30
15.2.	Između 3. i 4. Godine	30
15.3.	Između 5. i 6. Godine	30
16.	PRIMJERI SLIKOVNICA PRIMJERENIH ZA ODREĐENU DOB	31
16.1.	Između 6 mjeseci i 3. Godine	31
16.2.	Između 3. i 4. Godine	32
16.3.	Između 5. i 6. Godine	33
17.	TAKTILNE SLIKOVNICE	34
	PREPORUKE ZA AKTIVNOSTI	36
18.	ZAKLJUČAK	46
	LITERATURA	47
	POPIS SLIKA	49
	IZJAVA	50

1. UVOD

U diplomskom radu obrađuje se tema slikovnice, te njihovi oblici kao i njihovu primjerenost s obzirom na djetetovu dob. Obrađuje se i razvoj djetetova govora od jednostavne artikulacije do smislenih rečenica.

Često se u raznim vrtićima koriste slikovnice koje nisu primjerene za tu dobnu skupinu djece, ili su im prejednostavne pa ih stoga slikovnice ne zanimaju ili su im prenatrpane raznim nepotrebnim detaljima zbog kojih se djeca ne mogu usredotočiti na bitne dijelove.

Naglašena je nezaobilaznost slikovnice kao medija s kojim se dijete susreće od najranije dobi. Proučavanje slikovnica je na neki način temelj daljnjeg zanimanja za pisani oblik, te ga kao takav prati kroz cijeli život, uz prepoznavanje vrijednosti pisane riječi.

Odluku o pisanju diplomskog rada donesena je zbog iznimne važnosti dobrih i primjerenih slikovnica u ranom razvoju djece, kao i sveprisutnost svih vrsta slikovnica u vrtićima, ali i domovima. U radu se obraća pažnja i na zamaskiranu kvalitetu slikovnice te kako se prepoznavanje, odnosno uočavanje te kvalitete može usvojiti. Spominju se i razni izgledi slikovnica koje se koriste za djecu određene dobi, poput slikovnica koje se koriste u jasličkim skupinama kje sadrže uglavnom primarne boje, te kako se djeca postupno razvijaju, tako i slikovnice proporcionalno postaju sve složenije. Također, u radu se još spominje i govor, moguće poteškoće vezane uz govor ili izgovor, te način na koji se dijete potiče bez prisile na ispravan izgovor. Uz to, spominju se i razni postupci koji bi se trebali izbjegavati tijekom djetetova razvoja te oni postupci koji bi se češće trebali koristiti.

2. KAKVA JE KNJIGA SLIKOVNICA

Kako sama riječ kaže, slikovnica je skup slika, a te slike se nazivaju ilustracijama. One određuju slikovnicu odnosno njezin izgled i karakter. Ilustracije mogu nastati na razne načine, fotografiranjem, kolažom, crtežom ili na neki drugi način, a na sve to ga potiče tekst, odnosno sama priča slikovnice.

Knjiga kao umjetnički način izražavanja često spaja umjetnost riječi i slika. Takva vrsta sjedinjavanja je najviše izražena u slikovnicama čime možemo zaključiti da su slikovnice bogato ilustrirane knjige za djecu.

U njima se ostvaruje osobito jedinstvo likovnog i narativnog, slike i priče. Smisao je priče upotpunjen, ili što je mnogo češće, proširen i obogaćen ilustracijom. Priča u slikovnici može biti ispričana i bez riječi, samo slikama. Slikovnica je umjetnički izraz autora, likovnog umjetnika ilustratora, a ilustracija osebujna likovna disciplina. (Javor, 2000)

Kvalitetno napravljena slikovnica, zajedno sa dobrim ilustracijama i pričom, može pružiti čitatelju-gledatelju značajnu vrijednost u estetsko-spoznajnom kontekstu.

Prve pojmovne slikovnice su doista udžbenici iz kojih se uče simboli predmeta i njihovi nazivi. Putem malene stilizirane slike, ilustracije predmeta, likova i pojava, djeca se uče apstraktnom razmišljanju, usvajaju simbole kao sažetke ideja, usvajaju koncentrirane predodžbe. (Hlevnjak, Kakva je knjiga slikovnica, 2000)

Kod predškolske djece uloga ilustracija u slikovnicama bajki i priča se mijenja. Njih pak ilustracija navodi da vide dalje od samih slika koje su probudile riječi odnosno tekst i da se udalje od tog doslovnog shvaćanja.

Kod njih ilustracija navodi čitatelja da vidi dalje od samih slika koje su probudile riječi u njegovu skućenom svijetu doslovnosti.

Pojavljuju se i nove vrste knjiga za predškolsku djecu u kojima je naglasak na sudjelovanju roditelja. Ova vrsta sudjelovanja ne odnosi se samo na zajedničko čitanje teksta, već i na aktivan rad roditelja s djetetom uz knjigu, na njihov stvaralački doprinos kod interpretiranja knjige i s dijalogom o temama koje knjiga sadržava te i one koje izaziva. Kako je to kompliciranija radnja, autori knjiga često i

izravno formuliraju instrukcije, o tome što treba naglasiti kod objašnjavanja, kako potaknuti dijete na aktivnost i kako učiniti knjigu da bude pristupačnija djetetu.

3. VAŽNOST ILUSTRACIJA

Kvalitetni ilustratori svojim ilustracijama ne stvaraju granice, odnosno oni doživljaj teksta naglašavaju ilustracijama, pojačavaju ugođaj priče. Prilikom djetetova prvog susreta sa slikovnicama bitno je obratiti pozornost na to da one pružaju dobru i kvalitetnu sliku pojednostavljenog simbola ili ikone, bez suvišnih detalja koji bi odvrćali dječju pozornost na nebitne stvari. Kod slikovnica za najmlađe treba se pridržavati pravila što manja kićenost, a veća jednostavnost.

Slikovnice koje sadrže razne oblikovane detalje koji kombiniraju taktilnu i ikoničku metodu u edukaciji djece, potvrđuju značaj slikovnice. Rupe u kartonskim stranicama kroz koje malo prsti osjećaju sadržaj knjige, njezine stranice, ili, izrezani oblici stopala u slikovnici koja govori o nožicama, ili ona o brodu, ili tjelesnim organima, imaju svoju taktilnu i prostorno-predodžbenu ulogu. Doslovna rješenja u kojima se nešto smanjuje ili produžuje (na primjer vrat ili noge životinje) zorni su prikazi radi lakog razumijevanja, ali su druge strane, što je jednako važno, potiču duhovitost, a kroz to radost i osmijeh. Učenje slikovnicama jest igra. (Hlevnjak, Kakva je knjiga slikovnica, 2000)

Za stvaranje knjiga za djecu, odnosno slikovnica, nije dovoljan samo tekst nego i ilustracije tj. suodnos teksta i ilustracija. U slikovnicama u kojima je autor jedna osoba, a ilustrator druga, često zna doći do nesuglasica. Do toga može doći zato što ilustrator ima svoje viđenje, te zbog toga naslika likovnu pratnju koja se ne slaže s tekstom slikovnice.

Kod ovog stvaralaštva treba pak voditi računa o tome, kako umjetnički tekst dolazi do djeteta preko posrednika. Književno - komunikacijski postupak postanka i djelovanja književnog djela između autora i primatelja ima i međučlana – interpretatora, koji prema svojim psihičkim i sociološkim mogućnostima posreduje tekst djetetu. Time pak utječe na umjetničko djelovanje teksta, estetski doživljaj

primatelja, dakle i na njegovu reakciju na percipirani tekst. S druge strane, dijete može „čitati“ samo slike, ne treba teksta, slike potiču njegovu maštu. Kod višekratnog slušanja i pregledavanja obilno ilustriranih knjiga može kod djeteta nastati svojevrsan „uvjetovani refleks“. Dovoljno mu je samo pogledati sliku i smjesta počne govoriti odgovarajuće stihove ili prozni tekst, kao da bi ga uistinu „čitao“. (Čačko, Kakva je knjiga slikovnica, 2000)

Ne može se sa 100%-tnom sigurnošću reći da slika pomaže u shvaćanju teksta, ali se može reći da može obogatiti doživljaj.

Nakon što dijete postane čitatelj, odnosno nauči čitati, tada otvara novi aspekt gledanja slikovnica. Više ne obraća pažnju samo na ilustracije. Tekst dobiva veću važnost dok ilustracije počinju ispunjavati estetsku funkciju.

Atraktivne slikovnice pobuđuju želju djeteta da posegne za knjigom i čita je, ali mogu djelovati i negativno, mogu skrenuti pažnju od čitanja (češće pak kod knjige početnice nego kod knjige bajki). Ovakva slobodna veza teksta i ilustracije je tipična za ovu vrstu dječjih knjiga, koje označavamo terminom ilustrirana knjiga. (Čačko, Kakva je knjiga slikovnica, 2000)

Ilustraciju u slikovnici treba vrednovati kao sredstvo koje potiče i produbljuje dječji smisao za estetiku, te pridonosi razvoju dječjeg likovnog stvaralaštva. Da bi taj doprinos donio pomak u kvalitativnom smislu, potrebno je djetetu ponuditi slikovnice s likovno vrijednim ilustracijama čija su obilježja:

- Stilska pročišćenost
- Harmonija i ritam boja
- Jedinstvena kompozicija koja vodi dijete kroz radnju te mu omogućuje vizualno istraživanje detalja i skrivenih poruka

Ravnoteža između sadržaja i forme ilustracije, te jedinstven izraz likovnog stvaratelja, čimbenici su koji određuju razine kvalitete ilustracije, a samim time u velikoj mjeri i slikovnice. (Balić-Šimrak, Narančić Kovač, 2011)

4. PRISTUPI IZRADE ILUSTRACIJA

O vrstama stilova pisala je Antonija Balić-Šimrak u tekstu „Likovni aspekti ilustracije u dječjim knjigama i slikovnicama“ te ih je podijelila na sljedeće stilove:

Apstraktni stil - jednostavan, sažet pristup u kojem se ističu likovni elementi poput boje, forme i koncepta;

Stripovski stil - podsjeća na stripove koji se pojavljuju u dnevnom tisku, zaigran je i često smiješan;

Ekspressionistički stil - naglašava emociju putem boje i manirističkim potezima;

Impresionistički stil – zaustavlja neki trenutak iz priče s naglaskom na svjetlosne efekte;

Folklorni stil – nadovezuje se na tradiciju u smislu sadržaja i tehnika izrade;

Naivni stil – izgleda vrlo „dječje“ u izvedbi i odlikuje se dvodiomenzionalnošću i plošnim slikarskim pristupom;

Realistički stil – objekte i likove tretira precizno, uredno i realistički;

Nadrealistički stil – prikazuje imaginarne i iznenađujuće prizore s mnogim maštovitim detaljima;

Romantičarski stil – naglašava raskošno ukrašavanje oko prizora u slikovnici u stilu starih majstora (uokviruje prizor).

5. RAZLIKA IZMEĐU UMJETNIČKI LIJEPE I OKU DOPADLJIVE SLIKOVNICE

Autori ilustracija u slikovnicama se međusobno razlikuju po senzibilitetu izraza, izboru materijala i tehnika izvedbe, načinu komponiranja i drugome što upravo njihove ilustracije čini jedinstvenima i autentičnima. (Balić-Šimrak, Narančić Kovač, 2011)

U današnje vrijeme, tendencija je da sve više slikovnica ima jednog autora teksta i drugog autora slikovnica. Često, takva vrsta suradnje može dovesti do toga da krajnji izgled slikovnice više izgleda poput mehanički odrađenog posla. To može biti razlog i zato što ilustratori samo izvršuju upute i naredbe, te im se određuje i vremenski rok do koje moraju to napraviti kao i tip ilustracija te tehnika izrađivanja.

Ilustratori često posežu za kič izrazom koji karakterizira visoka dopadljivost za široki sloj ljudi i odraz je široko rasprostranjena neukusa, odnosno nedovoljno estetski razvijene svijesti o tome što je u umjetnosti dobro, a što nije. (Balić-Šimrak, Narančić Kovač, 2011)

Važna je sposobnost razlikovanja (pogotovo za odgajatelje) između manje kvalitetnih slikovnica koje su oku dopadljive i stoga zavarljive i kvalitetnih umjetnički lijepih slikovnica. Djetetov razvoj likovnog ukusa ovisi o okruženju u kojem odrasta kao i njegov urođeni talent vezan uz određeno područje. Tako djeca koja su okružena raznim likovnim aktivnostima od djetinjstva te koja su također uključena u te likovne aktivnosti razvijaju osjećaj za estetiku, odnosno procjenu umjetničke vrijednosti za bilo koji likovni aspekt, bilo to u dizajnu, modi, uređenju prostora itd.

Pritom treba imati na umu da je taj put razvoja estetskog mišljenja dugotrajan proces koji zapravo nikada i ne prestaje, odnosno može se unaprjeđivati čitav život. Nema smisla osobi s nedovoljno razvijenim estetskim standardima tumačiti zašto nešto što mu se čini prekrasnim – to nije. U tu kategoriju svakako spadaju i djeca, naprosto zato što još nisu imala vremena razviti te standarde. Tumačenje nečega što osoba nije u stanju još razumjeti spada u *diktiranje ukusa* što je neprihvatljivo. Jedini ispravni put *razvijanje dobra ukusa* što je moguće postići samo kroz spomenuti proces. (Balić-Šimrak, Narančić Kovač, 2011)

6. SUODNOS ILUSTRACIJA I TEKSTA

U slikovnicama se većoj važnosti i pažnji pridodaje ilustracijama dok se glavni tematski poticaj često zanemaruje. To nezaobilazno mjerilo je napisana riječ. Često je razlog zbog toga što se ilustracija više primjećuje jest taj da se slika lakše i brže čita što znači da se odmah vidi kao cjelovit simbol.

Zato su slikovnice omiljene u djece, kolekcionara, turističkih znatiželjnika, ali i brzih čitača dnevnih novosti, jer slikovnice u širokom smislu obuhvaćaju sve: od knjige i luksuzne monografije do prospekta i dnevnih novina, od reklama do godišnjaka. Ipak, rijetko je ilustrator prvi na potezu kao u fotoreportaži ili u prvim pojmovnim slikovnicama. Ilustrator najčešće nastupa na kraju, kada je literarna cjelina završena i kada je treba postaviti na javnu „scenu“. (Hlevnjak, Kakva je knjiga slikovnica, 2000)

Kod povezivanja teksta i ilustracija veliku vrijednost ima oprema, prijelom i svi grafički efekti, koju slikovnicu čine privlačnijom čitatelju. Povezivanje je poprilično težak zadatak za autora slikovnice koji traži pravu mjeru između teksta i ilustracija. Oni autori koji ilustracije tretiraju kao ravnopravnog partnera stvaraju nešto zaista posebno i kvalitetno.

7. FUNKCIJE SLIKOVNICE

Prema Peteru Čačku, slikovnica ima nekoliko funkcija, koje korespondiraju s potrebama u odgoju u predškolskoj dobi, kao i u dobi čitatelja početnika. Spomenimo barem nekoliko osnovnih:

- 1) To je prije svega informacijsko-odgojna funkcija. Dijete će u slikovnici dobiti odgovor na mnoga pitanja, koja si samo postavlja ili se njima obraća roditeljima, ali može dobiti i odgovor na probleme, kojih dosada nije bilo svjesno, hodalo je oko njih, no nije ih zamjećivalo. Dijete će postupno naučiti, da je knjiga izvor znanja iz koga valja crpiti. Pomoću slikovnice djeci se na kvalificiran način i lakše objašnjava kako razumjeti veze, promjene,

odnose među stvarima i pojavama. Dijete pomoću slikovnice postupno uči razvijati mišljenje: analizu, sintezu, usporedbu, uopćavanje, pa čak i apstrakciju.

- 2) Nadalje, to je spoznajna funkcija. Dijete pomoću slikovnice provjerava svoje spoznaje i znanja o stvarima, odnosima i pojavama, dobiva sigurnost da su njegove spoznaje i iskustva ispravni i da su njegovi stavovi adekvatni.
- 3) Sa stajališta socijalizacije djeteta (pod socijalizacijom podrazumjevamo složen i dugoročan postupak oblikovanja djeteta kao punopravnog člana ljudske zajednice, preporod djeteta u društveno biće), vrlo je važna iskustvena funkcija slikovnice. Nekoć je dijete obrtnika ili seljaka bilo svjedok proizvodnog procesa, prema svojim sposobnostima u njemu je već od malih nogu i sudjelovalo. Dijete se razvijalo u izbi, koja je mnogo puta bila ujedno i soba i radionica, na dvorištu, u vrtu, bilo je blizu polja i slično. Danas pak, osobito dijete iz grada, ne poznaje okruženje u kojem su prethodne generacije rasle, radile i živjele (dvorište, domaće životinje, šumsko cvijeće, voćke, povrće, pa niti pečenje kruha, leženje pilića i slično). O ovim stvarima doznat će samo iz knjige, televizije ili CD-roma. I zato baš slikovnica može zapodjenuti razgovor roditelja s djetetom, razmjenu znanja i iskustava te uspostaviti veze između dviju generacija.
- 4) U slikovnici veliku ulogu igra njezina estetska funkcija. Ona u djetetu razvija osjećaj ljepote, djeluje na razvoj njegovih kognitivnih sposobnosti, izaziva u njemu emocije, ne ostavlja ga hladna i nehajna prema svijetu. Dijete će vrlo rado poseći za lijepom knjigom, likovna i grafička strana često su jedini i najvažniji poticaj interesa za knjigu. Slikovnica znatno utječe na ukus djeteta.
- 5) Ništa manje važna za djecu je i zabavna funkcija slikovnice. Dijete se prema instrukcijama posrednika mora s knjigom igrati, zabavljati se. Trenuci provedeni uz knjigu ne smiju biti dresura, koja bi djetetu knjigu učinila dosadnim ili odbojnom. Lakoća je uvjet za izgradnju pravilnog odnosa prema knjizi. Dijete kroz igru upija znanje, koje za nj na prvi pogled skriveno.

8. POVIJEST SLIKOVNICE

Iako se slikovnica pojavila u sedamnaestom stoljeću, kod nas je došla tek u dvadesetom stoljeću. Teolog i pedagog, J.A. Komensky smatra se začetnikom koji je 1658.godine objavio prvu edukativnu slikovnicu pod nazivom *Orbis sensualium pictus*. Njegova slikovnica je poslužila kao uzor za odgoj i obrazovanje djece u osamnaestom stoljeću.

Ipak, pravim ocem slikovnice Europljani smatraju weimarskog nakladnika J. Bertucha koji je 1792. godine realizirao sjajan nakladnički pothvat objavivši divotizdanje Slikovnice za djecu u 12 tomova, sa 6000 bakroreza. Bertuch je slikovnicu prodavao u kompletu, ali i pojedinačno, da bi je učinio dostupnom svima. (Čičko, Kakva je knjiga slikovnica, 2000)

Bertuch je u to doba vidio nešto s čime se pedagozi, odgajatelji i znanstvenici do dana današnjeg slažu. Smatrao je da je dječja slikovnica obavezan dio inventara dječje sobe, kao što su igračke i krevetić.

Jedan od novijih žanrova slikovnica koji se pojavio jest problemska slikovnica. U njoj se prolazi kroz svakodnevni život. U njima je dijete u središtu radnje, a ono prolazi kroz probleme međuljudskih odnosa u obitelji i društvu. Takve slikovnice nas uče da svaka obitelj i prijatelji mogu imati nesuglasica, da ih nekada volimo, nekada ne, uče nas da ne postoji nikakva životna situacija koja je tako neugodna da ne bi mogli s nekime o tome porazgovarati kroz riječi i slike. Problemska slikovnica pomaže roditeljima i djeci u prepoznavanju i rješavanju različitih problemskih situacija koje se događaju u njihovim životima.

Ponekad se djeca susretnu s bolnijim životnim iskustvima poput rastave roditelja, odnosno rastanka od oca ili majke ili sa smrti u obitelji. O tome govori i austrijska spisateljica Christine Noslinger u slikovnici *Klicketick*, Wien, Dachs, 1990.

Autorica obrađuje temu bračne krize između crvenog i plavog pravokutnika, kao i nastojanje njihove djece ljubičastih trapezoida da mudrošću, upornošću i ljubavlju spase brak svojih roditelja u trenutku kada se u njega umiješaju neki drugi geometrijski likovi. To im na kraju i uspijeva. Razigranošću boja i oblika ova

slikovnica nalikuje na lijep i zanimljiv geometrijski uzorak šarenog prekrivača na dječjem krevetiću. (Čičko, Kakva je knjiga slikovnica, 2000)

8.1. Povijest ilustracija

Slikovno pismo u Egipćana, na primjer, naprosto ilustrira riječ, misao ili rečenicu. Cjelovitom samosvojnošću iluminacija je nazočna od pojave kršćanstva do danas. (Vitez, Kakva je knjiga slikovnica, 2000)

Četvrto stoljeće se tek smatra početkom ilustracija, kad su svici prerasli u kodekse odnosno rukopisne knjige. Ta vrsta knjiga je nastajala prepisivanjem ili oslikavanjem u takozvanim prepisivačkim radionicama.

Štovani su umjetnici prema specijalnosti, kao na primjer rubrikatori koji ispisuju naslove (obično u crvenoj, plavoj ili zelenoj boji), potom inicijatori koji iscrtavaju inicijale, ornamentalne ukrase ili arabeske, a najcjedeniji su iluminatori (to jest ilustratori), umjetnici koji vizualno predočuju tekst. To je bilo neobično važno zbog pretežito nepismenog življa koji je upotpunjavao slušani sadržaj slikom. (Vitez, Kakva je knjiga slikovnica, 2000)

Nakon pojave drvoreza u 14.stoljeću najavljuje se i skori dolazak pokretnih slova. Ilustracije tiskane u drvorezu bile su u samo jednoj boji te su ilustratori naknadno dodavali druge boje. U to doba bile su popularne ksilografske knjige koje su nastale kao nusprodukt zato što se otiskivanjem ilustracija s drvoreza počele rasti „naklade“ te su se zbog sporog upisivanja teksta sadržaji najčešće prikazivali slikovno.

No, u 15.stoljeću je došlo do promjene nakon što je Gutenberg ustrojio tiskanje pomičnim drvenim slovima uz kombinirano otiskivanje drvoreza. Time je književno slikarstvo nestalo, jer je brzina otiskivanja teksta nadmašivala brzinu izrade ilustracija. U to vrijeme bila je velika potražnja za ilustratorima koji su ilustracije izrađivali u umjetničkim radionicama, često odvojeno od teksta. Upravo zbog tog razloga što su se često ilustracije izrađivale neovisno od teksta, na kraju bi se uspostavilo da te lijepe ilustracije nemaju nikakve veze sa sadržajem.

Najznačajniji umjetnik toga vremena je Albrecht Dürer, koji je usavršio grafički zanat kao zlatar, graver, što mu je bilo stvarno zanimanje. Dürer je proizveo ogroman

broj ploča za otiskivanje ilustracija (grafika). Zainteresiranim tiskarama koje su se doslovno razmnožile, prodavala ih je njegova majka na tržnici u Nunbergu, a supruga u Frankfurtu na sajmu. Već 1560. taj sajam postaje središnjim tržištem ilustracija, inicijala, književnih ukrasa. Valja spomenuti i Dürerova učenika Michaela Wohlgemutha i pastorka Wilhelma Pleydenwurffa koji su ilustrirali čuvenu *Svjetsku kroniku* Hartmanna Schedela. (Vitez, Kakva je knjiga slikovnica, 2000)

Godine 1694. ukinuta je cenzura na pisanu i izgovorenu riječ te se time u Engleskoj pojavljuju kod ilustracija karikature koje predstavljaju satirični odlomak. Kako se potražnja za ilustracijama povećavala, 1845. godine su otvorene dvije tvornice May, u Frankfurtu i Drezdenu. U njima se dnevno proizvodilo oko 1500 ilustracija. Kako se povećavala potražnja za ilustracijama postepeno se ubrzo pojavljuju i knjige za djecu.

U 18. stoljeću pojavljuje se prva slikovnica i to s velikom pompom, kao divot izdanje u 12 tomova, pod naslovom *Slikovnice za djecu* sa 6000 (!) ilustracija u nakladi njemačkog zaljubljenika u knjigu i oca slikovnice Johana Bertucha iz Weimara. Značajno je da *Slikovnice za djecu* prate posteriji koji su najavljeni kao ukras dječje sobe, a slikovnice se reklamiraju kao „obavezni inventar dječje sobe“. (Vitez, Kakva je knjiga slikovnica, 2000)

U to vrijeme ilustracija za odrasle i ilustracije za djecu se nisu značajno likovno razlikovale. Ilustracije su smještene ovisno o slijedu stranica na tiskarskom arku i nisu svrstane pravilno sljedeći redosljed teksta. Tiskane su jednostrano u odnosu na arak, nerijetko su se nalazile na lijevoj ili desnoj stranici knjige.

Dolaskom u dvadeseto stoljeće nestaje i grafička ploča. Umjesto nje dolazi olovni kliše na koji se fotoputem prenosi originalna slika. umjetnik više ne urezuje sliku na razne grafičke ploče, bile one drvene, kamene ili metalne, već ilustrira na papiru. Industrijska proizvodnja ilustracija polako nestaje.

Prvi hrvatski ilustrator koji je 1929. godine ilustrirao u boji bio je Ilija Dizdar, a oko 1960. godine dolazi do raslojavanja među umjetnicima u ilustratore dječjih knjiga i udžbenika, novinske ilustratore, karikaturiste i animatore.

9. TEKST

U preko dvije trećine slikovnica tekstovi su poezija, petina su proza a samo jedna desetina su slikovnice bez teksta ili s minimalnim tekstom. (Batinić, Majhut, 2000)

Tekst u slikovnicama jednostavnog je karaktera. U slikovnicama se koriste kratke, neproširene rečenice. U slikovnicama za najmlađu djecu nema „klasičnog“ teksta, već uglavnom samo pojmovi i ilustracije vezane uz te pojmove. Što većim uzrastom djece pojavljuje se i sve više teksta.

10. GOVOR

Govor je psihička aktivnost čovjeka koja mu omogućava da prenosi svoja znanja, potrebe, osjećaje i svoja mišljenja drugim ljudima. Prijenos svih tih informacija događa se uz pomoć sustava znakova i simbola, dok su za mehanički aspekt govornih funkcija zaduženi i odgovorni maksilofacijalni mišići (mišići lica i čeljusti), te osobito jezik. Osnovni simboli su riječi koje ustvari omogućuju proces komunikacije. Govor se razvija ravnomjerno i kroz predvidive faze. Odmah pri dolasku na svijet dijete ima predispozicije za učenje govora. Govor je potrebno razvijati kroz konstantnu stimulaciju govornih centara u mozgu, stoga je od samog rođenja potrebno sa svojim djetetom što više komunicirati. Često roditelji misle kako nema smisla razgovarati sa tek rođenim djetetom, čak sve do trenutka dok dijete ne izgovori svoju prvu riječ, no ustvari taj period je iznimno važan te za vrijeme tog perioda također treba što više komunicirati sa svojim djetetom. Komentirajte svaku aktivnost, pjevajte pjesmice, brojalice, postavljajte pitanja, te odmah odgovorite na njih, te često ponavljajte. Ukoliko roditelji ne uvide važnost komunikacije sa djetetom u ranom djetinjstvu to kasnije može dovesti do zastoja i poteškoća u govoru. Djetinjstvo je najbitnije i najosjetljivije razdoblje u djetetovom životu za razvoj govora. Prema E. H. Lennenberg (Spencer, 2001), kritični period u kojem djeca započinju govoriti nalazi se u rasponu od 18-24 mjeseci poslije rođenja, a period od druge godine do puberteta smatra se osjetljivim razdobljem za razvoj govora. Za vrijeme osjetljivog perioda razvoja djeteta važno je da dijete ima što veću

i češću socijalnu stimulaciju, čime bi se omogućio što kvalitetniji razvoj govora. U periodu od 2. do 12. godine života mozak ima najbolje mogućnosti za fleksibilnu organizaciju mnogih kognitivnih funkcija, osobito onih koje su povezane s govorom. Nakon tog perioda, ta fleksibilnost mozgovne reorganizacije postupno opada. (Starc, Čudina-Obradović, Pleša, Profaca, Letica, 2004)

10.1. Predverbalno razdoblje

Razvoj govora gledamo kroz dvije faze.

Prva faza je predverbalna, od rođenja do prve smislene riječi. Tijekom prva dva mjeseca života dojenče se glasa krikom, plačem i raznim fiziološkim zvukovima. Faza kričanja je spontana, refleksna i ustvari odraz ugone ili neugode. Majka djeteta vrlo rano počinje razlikovati djetetov plač koji je izraz neugode od plača koji je izraz boli. Na taj način počinje se stvarati rana emotivna komunikacija između djeteta i njemu bliskih osoba, što je ključno za razvoj zdravog govora. Nakon faze kričanja, slijedi faza gukanja. Gukanje je povezano s osjećajem ugone. Kada osobe bliske djetetu reagiraju na djetetovo gukanje smješkom i oponašanjem, te zatim zastanu dok čekaju dijete da guče, dovode do razvoja svijesti kod djeteta o izmjeni redoslijeda kao načina verbalnog odnosa, što je u suštini zapravo proces komunikacije. Sluh je jako važan za razvoj govora. Najvažniji je razvoj sluha tijekom prve dvije godine djetetova života jer taj period najviše pridonosi razvoju govora. Zatim slijedi faza slogovanja u kojoj je produkcija glasova sve više voljna i svijesna. Počinje oponašati zvukove iz okoline. Oko prve godine dijete sve više započinje sa kombinacijom glasova koji nalikuju artikuliranim riječima, poput ma-ma, ta-ta. Do kraja predverbalnog razdoblja dijete ovlada važnim funkcijama, intonacijom i ritmom, koje mu omogućuju lakše ovladavanje materinskog jezika. (Starc i sur., 2004)

10.2. Verbalno razdoblje

Druga faza je verbalna koja nastupa od prve smislene riječi do automatizacije govora. Djeca prve riječi izgovaraju između 12. i 18. mjeseca te time počinje verbalno razdoblje. Prve riječi koje se izgovaraju najčešće su dvosložne imenice. Najčešće su te prve riječi holofraze. Pri kraju druge godine dijete počinje formirati svoju prvu rečenicu koja se sastoji od dvije - tri riječi. Čim dijete počne izgovarati svoje prve riječi počinje svladavati gramatiku. Dijete što više priča, sve više razvija svoju kreativnost. Kreativnost se najbolje razvija pričanjem priča. U tim pričama najprije kreću od stvarnih činjenica, a završavaju sa izmišljenim. Nakon što više ovladaju govorom, oko 4. godine i nadalje, djeca vole tzv. govorne igre nonsensnog sadržaja odnosno ispričati nešto naopačke, pogrešno, smiješno, besmisleno i nelogično (Starc i sur., 2004). Govore u ulogama, za vrijeme pričanja priče, igre sa lutkama, u simboličkoj igri itd. Sa 4 i 5 godina, dijete prolazi kroz godine dječjih pitanja. Tijekom ovog razdoblja važno je da roditelji i osobe bliske djetetu odgovaraju djetetu na pitanja, jer time proširuju spoznaju djeteta, odnosno pomažu u spoznajnom razvoju djeteta kao i kod razvoja znatiželje i spremnosti na istraživanje. U 6. i 7. godini dijete je usvojilo gramatička pravila i iznimke, rabi sve vrste riječi te se artikulacija glasova čisti (Starc i sur., 2004)

10.3. Poticajna okolina

Autorica knjige Posokhova (2008) govori kako je pogrešno mišljenje da je dojenčetu potreban potpuni mir i tišina. Soba u kojoj boravi dijete treba biti puna raznih vrsta poticaja. Prema istraživanjima dr.sc. Marian Diamond u knjizi „Čarobno drveće uma“ možemo pronaći zaključak istraživanja koji govori kako se djeca koja borave u uvjetima poticajnog okruženja, mozak razvija, te se u njemu razvijaju nove neuronske veze. Neki od poticaja za dojenče mogu biti: tepisi i tapete sa raznim uzorcima koja djeca mogu istraživati, zatim igračke napravljene od različitih materijala, raznih boja i oblika, također kako bi ih mogla i opipavati.

10.4. Kretanje

Djeci treba omogućiti mjesto za kretanje. Kretanje je izrazito važno jer ono potiče razvoj mozga. Kretanje i razne vježbe ravnoteže imaju veliku ulogu u razvoju mozga. Često je zastoj ili sporiji motorički razvoj povezan sa sporijim razvojem govora. Britanska psihologinja, direktorica Instituta za neurofiziološku psihologiju u Chesteru, dr. sc. Sally Goddard Blythe naglašava da bebe trebaju imati priliku iskusiti i pasivno i aktivno kretanje (Posokhova, 2008). Pod pasivno kretanje misli se na ljuljanje bebe u naručju (može biti i dok se uspavljuje dijete ili dok ga se doji) jer djeluje umirujuće, te potiče razvoj ravnoteže. Bebe koje se češće njiše manje su nezadovoljne i manje plaču. Naravno, ne smije se zanemariti kretanje djeteta po podu gdje dijete provodi dosta svog vremena istražujući te tako razvija tonus mišića i ravnotežu. Dokazano je da aktivno puzanje u ranom djetinjstvu znatno utječe na razvoj vještina u školskoj dobi.

10.5. Prevencija poremećaja govora

Posokhova (2008) govori da svaka prevencija djeluje na tri razine. Prva razina je sprečavanje nastanka odstupanja u govoru i jeziku. Druga razina je sprečavanje prijelaza već jednom nastalog odstupanja u kronično stanje. Posljednja razina je socijalna adaptacija osobe s kroničnim govorno – jezičnim poremećajem i sprečavanje nepoželjnih popratnih psihičkih pojava. Postoji dvije vrste prevencija, pozitivna i negativna. Pozitivna prevencija se odnosi na savjete u vezi postupaka koji pridonose sprečavanju poremećaja, dok negativna prevencija daje specifične upute o tome što ne smijemo raditi kako uopće ne bi izazvali nastanak poremećaja govora.

„Zdrav psihički i fizički život dugo prije i tijekom trudnoće iznimno je bitan dio prevencije poremećaja govora.“ (Posokhova, 2008)

11. POREMEĆAJI IZGOVORA

Pod pojam poremećaja izgovora podrazumijeva se na odstupanje u govoru zbog kojeg se ne mogu pravilno izgovoriti neki glasovi ili ih se izostavlja ili zamjenjuje. Također, nepravilno se izgovaraju slogove i cijele riječi iako mu je rječnik bogat i govor gramatički pravilan.

11.1. Uzroci poremećaja izgovora

Česti uzrok poremećaja izgovora su veće ili manje razlike odnosno nepravilnosti u anatomskoj građi govornih organa. Te nepravilnosti nastaju tijekom trudnoće ili tijekom ranog djetinjstva. Uzroci mogu biti razni, razne anomalije zagriža, usana i jezika (slabiji pokretan jezik, preveliki ili premali jezik) te nepravilnosti nepca (poput „zečje usne“) i zuba. Nadalje, još jedan mogući uzrok odstupanja od pravilnog izgovora može biti slabije razvijen fonematski/specifični sluh koji ima sposobnost razlikovanja i prepoznavanja glasova koji oblikuju riječ. Ne smije se zaboraviti ni na nepravilan pristup razvoju govora djetetu u obitelji, najčešće od roditelja. Nije dobro ako roditelji djetetu predugo tepaju što koči razvoj ispravnog izgovora. Neki roditelji umjesto pretjeranog tepanja zahtijevaju perfekcionizam odnosno da njihovo dijete ima potpuno čisti i ispravni izgovor. Pretjerano zahtjevanje može dovesti čak i do mucanja djeteta. (Posokhova, 2008)

11.2. Sprječavanje poremećaja izgovora

Najranija preventivna mjera poremećaja izgovora započinje još od majke djeteta prije trudnoće te se nastavlja za vrijeme trudnoće te nakon rođenja. Posokhova (2008) kaže da jedan dio teških smetnji izgovora uzrokovan anatomskim malformacijama govornih organa nastalih tijekom embionalnog razdoblja, taj dio prevencije je osobito važan. Za pravilno formiranje i razvoj govornog sustava bitna je tjelovježba, što više kretanja na svježem zraku, zdrava prehrana te psihička stabilnost. Dojenje djeteta ima dvije važne funkcije. Prva je prehrambena funkcija. Druga funkcija je sam čin sisanja koji aktivira brojne bitne fiziološke sustave i strukture u dječjem mozgu i cijelom organizmu. Sisanje sudjeluje u formiranju

kostiju i mišića lica te govornih organa koji se sastoje od usana, obraza, jezika i mekog nepca. Sva medicinska istraživanja ukazuju na to da je za djetetov razvoj, poglavito razvoj skupine mišića oko i u ustima kao i lica, daleko bolje kada dijete siše mlijeko iz majčine dojke umjesto da se hrani preko bočice. Razlog je što sisanje mlijeka iz majčine dojke zahtijeva fizički napor i bolju koordiniranost mišića, dok je hranjenje iz bočice za dijete puno lakše. Ne smije se zaboraviti ni na dobru higijenu zuba i kvalitetnu prehranu. Čest razlog nepravilnog razvoja vilice i zuba jest sisanje prstiju. Prihvatljivo je da djeca do otprilike treće godine svog života prestanu sa sisanjem prstiju. Ukoliko se sisanje prstiju nastavi može doći do nepravilnog oblikovanja zagriža odnosno dolazi do nepravilnog razvoja gornje i donje vilice. To dovodi do toga da prednja vilica postaje isturena dok donja zaostaje u razvoju. Čest razlog zašto djeca duže sišu prste jest taj da im je u ranijem djetinjstvu nezadovoljena potreba za sisanjem, preranog prekida za vrijeme dojenja.

Osnovni predznaci pravilnog formiranja djetetove vilice i zuba (prema dr. stomatologinje Jeleni Udovicki):

- Usne su stisnute, bez naprezanja pokrivaju zube, izraz lica je opušten i ugodan;
- Gornji zubi pokrivaju donje na 1/3 visine i čvrsto prijanjaju uz njih (u 5.-6. godini, zbog prirodnog izbočenja donje vilice unaprijed, privremeni se zubi mogu dodirivati krajevima);
- Zubni redovi su ravni, simetrični, imaju oblik poluelipse, zubi nisu izbočeni izvan zubnog reda;
- Do 4. godine zubi čvrsto prijanjaju jedan uz drugog, a zatim se zbog rasta kostiju vilica među njima stvaraju mali razmaci.

Za stimuliranje razvoja pravilnih pokreta govornih organa kroz igru sa djetetom može se provoditi tzv. govorna gimnastika. To su specijalno izabrane vježbe koje pomažu u jačanju mišića govornih organa, te pomažu u razvoju i usavršavanju pokreta jezika, usana i vilica.

12. POTICANJE RANOG GOVORNO – JEZIČNOG RAZVOJA

12.1. Usporen govorno – jezični razvoj

Prema autorici Renati Rade (2003), usporen ili poremećen govorno – jezični razvoj utvrđuje se kod djece u dobi do četiri godine života na temelju ovih mjerila:

- Dijete progovara kasnije od svojih vršnjaka;
- Dijete govori manje od svojih vršnjaka;
- Dijete se koristi samo ograničenim brojem riječi;
- Dijete rabi kraće i jednostavnije rečenice od svojih vršnjaka;
- Dijete ima teškoća u razumijevanju jezičnih poruka, pogotovo pitanja;
- Djetetovi iskazi su često agramatični: „Imam dva noge. ili: Dečko ide škola.“;
- Dijete često rabi neobičan redoslijed riječi u rečenici;
- Dijete često „ispušta“ slogove u riječima ili im zamjenjuje mjesta („čapara“ umjesto „čarapa“)
- Dijete čini brojne sustavne pogreške izgovora (pojedini glas uvijek izgovara na pogrešan način) i nesustavne pogreške izgovora (u nekim riječima određeni glas izgovori pravilno a u nekima ne), zbog čega je njegov govor okolini teško razumljiv.

Roditelji često na nagovor logopeda počinju pojačano sudjelovati u poticanju djetetova razvoja govora. No, čest je slučaj da roditelji već nakon para dana očekuju velike napretke od strane djeteta, te postaju sve više nestrpljivi, a time samo dodatno odmažu djetetu.

12.2. Spontano dječje glasanje

Spontano glasanje je poželjno, te svi oblici neobaveznog stvaranja zvukova, vokalizacija i bilo kakvo glasanje. Glasanje ne škodi, to je čak znak uživanja djece. Ukoliko se za vrijeme igre djeca započnu odjednom glasnije glasati, treba isprva malo pričekati sa reakcijom te oslušnuti i pogledati što dijete zapravo radi. Ukoliko dijete radi ne radi ništa nametljivo možemo doći do njega, te mu se potihom pridružiti

te oponašati zvukove koje proizvodi. Time bi pokazivali da podupiremo dječje glasanje kojim izražava zadovoljstvo.

12.3. Neispravljanje ranog dječjeg govora

Greške tijekom djetetova ranog razvoja govora ne trebaju se ispravljati. Rani dječji govor smije biti nesavršen. Govor će se početi sam ispravljati tako što ćemo mi biti govorni uzor djetetu. Roditelji koji prekomjerno ispravljaju govor svog djeteta mogu dovesti da njihovom djetetu padne samopouzdanje. Također, kod djeteta se može razviti negativno govorno raspoloženje. Prema Renati Rade djetetu treba omogućiti bezbolno uključivanje djeteta na sve potrebne oblike terapije, omogućiti sebi, djedovima, bakama i odgojiteljima u vrtiću da se s djetetom bave i pojačano, individualno; prvenstveno proširujući njegov rječnik, razumijevanje i jezično izražavanje.

12.4. Važnost ponavljanja

Djeci s teškoćama u razvoju govorno – jezičnih sposobnosti treba puno više ponavljanja te puno više primjera. Potrebno je da dijete čuje što više primjera kako bi prepoznalo pojedine riječi u svim oblicima; rod, broj, padež, vrijeme, lice itd. Kako bi dijete vježbalo porepoznavanje izgovora riječi u raznim oblicima, možemo započeti rečenicu, te pustiti da je dijete dovrši ili istu rečenicu ponoviti nekoliko puta, ali svaki put u drugačijem obliku.

13. ČITANJE

Kod djece rane i predškolske dobi čitanje je od iznimne važnosti. Djeca kroz svakodnevno druženje s knjigom, bilo to čitanje sa roditeljima ili u predškolskoj ustanovi, uči kako prepričati priču, shvaća kako pisani tekst ima poruku, zna kako se drži knjiga, okreću listovi, poznaje smjer čitanja, te smjer kretanja očima prilikom čitanja.

Prilikom izvođenja tih aktivnosti odnosno čitanja slikovnice s djetetom bitno je da se to ne provodi na silu jer u suprotnom čitanje knjiga i slikovnica bi djetetu postalo mrsko, te bi se rijetko odlučivalo na takve aktivnosti. Čitanje treba biti zabavno, poučno, puno vedrine. Pri tome je najbitnije pustiti dijete da samo odabere po svom interesu knjigu koja bi se čitala.

Čitajući priče i slikovnice djecu upoznajemo s važnim komponentama pisanoga jezika. Čitajući omogućujemo djeci da se upoznaju i sprijatelje s knjigama i čitanjem i da u tome istinski uživaju. Omogućujemo im da spoznaju važnost pisane riječi i da im ona uvijek bude nadomak ruke, da shvaćaju vezu između glasova i slova te slova i riječi unutar smislene cjeline (Moomaw i Hieronymus, 2008).

„Mnogobrojna su istraživanja pokazala da redovito čitanje djetetu od njegove druge godine poboljšava djetetov govorni razvoj.“ (Čudina-Obradović,1995, str.35)

14. PODJELA I FUNKCIJA SLIKOVNICE

Slikovnice se mogu podijeliti prema različitim kriterijima. Prema B. Majhut i D. Zalar (2008) slikovnice se dijele s obzirom na oblik, strukturu izlaganja, sadržaj, likovnu tehniku i sudjelovanje recipijenta. Prema obliku se dijele na nepoderive, slikovnica igračka, multimedijaska slikovnica koja uključuje sliku, tekst i zvuk, leporello te pop-up. Nadalje, prema strukturi mogu biti narativne i tematske. Prema sadržaju su jako raznolike te zastupaju različite teme poput životinja, abecede, brojanja, igre i svakodnevnog života. Također, pri oblikovanju likovnog dijela mogu se koristiti različite tehnike poput fotografske, lutkarske, korištenjem stvarnih dječjih crteža, strip-slikovnica i interaktivnih slikovnica. A sudjelovanja recipijenta može biti samostalno, ali i zajedno sa roditeljima.

14.1. Podjela slikovnica s obzirom na njihov oblik

14.1.1. Nepoderive

Nepoderiv oblik slikovnice je kako i samo ime kaže teško za potrgati. To je najkorisnije u jasličkoj dobnoj skupini gdje djeca često, najčešće ne namjerno, znaju potrgati dio stranice ili cijelu stranicu ili je pak zgužvati.

14.1.2. Slikovnica igračka

Slikovnica igračka je ona vrsta slikovnice koja se sve više počinje pojavljivati, a karakteristična je po načinu korištenja slikovnice odnosno vrsti interakcije koju dijete može imati sa slikovnicom. Smatraju se kao uvod u čitanje i dječju književnost. Slikovnica igračka se može podijeliti na 4 vrste. Prva vrsta bi bila tzv. kartonska slikovnica koje su kako sama riječ kaže izgrađene od kartona, s čvrstim i zaobljenim rubovima. Druga vrsta su trodimenzionalne slikovnice, odnosno one čije se ilustracije podižu u trenutku otvaranja stranice. Treća vrsta su preklopnice tj. one koje imaju preklope koji skrivaju određne dijelove na slici, a četvrta vrsta je slikovnica s izrezima u kojoj izrezani dijelovi skrivaju određene dijelove na slici, koji se kasnije otkrivaju, sve u svrhu poboljšanja priče.

14.1.3. Multimedijaska slikovnica

Sljedeći oblik slikovnice jest multimedijaska slikovnica. Do njihove pojave je došlo zbog toga što su današnja djeca već od malih nogu upoznata sa raznim medijima. Taj oblik slikovnice se koristi zbog svoje karakteristike objedinjavanja teksta, slike i zvuka, animacije i filma kao i zbog svoje interaktivnosti. Ona se može stvoriti jednostavnim korištenjem zvuka uz klasičnu dječju slikovnicu.

Multimedijaska slikovnica gleda se na računalu i može uključivati dramatičnu naraciju, glazbu i zvučne efekte kao i zvuk izgovaranja trenutno označene riječi. Neke multimedijске slikovnice sadržavaju skrivene animacije koje se aktiviraju klikom miša na određeni element. Ponavljanje određenih riječi i pojmova na više načina tj. kroz razne medije pomaže djetetu da brže i lakše usvoji novo gradivo.

14.1.4. Leporello

Leporello je oblik slikovnice koja podsjeća na harmoniku, zato se često i kaže slikovnica harmonika. Taj oblik slikovnice je namijenjen najčešće mlađim dobnim skupinama djece.

14.1.5. Pop-up

Ova vrsta slikovnica djeci je jedna od najdražih. Razlog tomu je upravo to što kada djeca otvaraju stranice slike doslovno izlaze iz knjige, što je već djeci jako zanimljivo i zabavno te priča izlazi iz knjige i sudjeluju u interakciji s djecom.

Slikovnice koje ističu svoju trodimenzionalnost kada postaju >> žive knjige <<, tj. knjige-igračke koje se sastavljaju u trodimenzionalan prizor, uključuju pomične dijelove, ili ulaze u stvarni prostor kad se stranice otvore. (Narančić Kovač, 2015)

14.2. Podjela slikovnica s obzirom na strukturu izlaganja

Dijele se na tematske i narativne. U narativnim slikovnicama pripovijedač je i narator priče dok se u tematskim slikovnicama obrađuju teme iz svakodnevnog života djeteta poput zdravlja, prometa, životinja, kukaca, obitelji, higijene itd.

14.3. Podjela slikovnice prema sadržaju

Slikovnice svojom tematikom obuhvaćaju velik broj sadržaja, stoga ih nije moguće sve nabrojati, no kako najčešće autori Majhut i Zalar (2008) navode; ABC, o životinjama, svakodnevnom životu, igrama i fantastične.

14.4. Podjela slikovnice s obzirom na likovnu tehniku

Slikovnice s obzirom na likovnu tehniku nastajanja dijele se na lutkarske, fotografske, strip – slikovnice, slikovnice stvarnih dječjih crteža i crteža umjetnika te interaktivne slikovnice. Lutkarske slikovnice nastaju oblikovanjem lutaka od različitih materijala. Fotografske slikovnice nastaje korištenjem različitih fotografija, uređenih u programu kako bi stvorile zanimljivu priču. Strip-slikovnice kao što sam naziv kaže, spoj su stripa i slikovnice (Majhut i Zalar, 2008). Interaktivne slikovnice su uglavnom namjenjene djeci predškolske dobi jer oni mogu pratiti priču. Svrha

spomenute vrste je učenje putem različitih poticaja kao što je zvuk tako što će dijete pritisnuti određenu stvar koja proizvodi zvuk ili magnete koje treba pomaknuti na odgovarajuće mjesto kako bi stvorilo cjelinu. Ovakve slikovnice omogućuju utvrđivanje prijašnjih znanja te učenje novog (Kusulja, 2016).

14.5. Podjela slikovnice u odnosu na sudjelovanje recipijenta

Ovdje autori slikovnice dijele na one koje dijete samostalno koristi, one u kojima je potrebna asistencija roditelja, odgojitelja ili druge odrasle osobe te interaktivne slikovnice. Pripovjedač je ovdje potreban kako bi stvorio vezu između tekstualnog i vizualnog dijela slikovnice (Kusulja, 2016, prema Majhut i Zalar, 2008).

14.6. Podjela slikovnice prema doživljaju i namjeni

Autori Crnković i Težak (2002) slikovnice prema doživljaju i namjeni dijele na poučne i umjetničke. Poučne slikovnice služe u svhu podučavanje djece određenim temama poput biljnog i životinjskog svijeta, zdravlja i higijene, prometa, matematike, kemije i drugih sličnih predmeta. Umjetničke slikovnice s druge strane, potiču stvaranje unutarnjeg odnosa između čitatelja i gledatelja.

15. PRIMJERENOST SLIKOVNICE ZA ODREĐENU DOB

Svako dijete je za sebe individua, posebno na svoj način, što znači da se i razvija vlastitim tempom. Neka djeca ranije izgovaraju prve riječi, a neka kasnije. Stoga, rječnik u tekstu slikovnica mora se podudarati i ne previše razlikovati od rječnika djeteta za koje je namijenjena ta slikovnica. Za mlađu djecu rečenice trebaju biti jednostavno strukturirane, sa 4 do 5 riječi. U slučaju da se uvode proširene rečenice one ne smiju sadržavati inverziju te trebaju biti jednostavne zavisno složene rečenice ili nezavisno složene. (Furlan, 1963)

15.1. Između 6 mjeseci i 3. Godine

Za djecu ove dobi odgovarajuće su slikovnice bez teksta ili sa minimalističkim tekstom najčešće vezanim uz pojmove bliske djetetu te dobi. (Stričević, 2006)

Najprimjerenije slikovnice za djecu ove dobi su one čije ilustracije sadrže primarne boje u njihovom najčišćem izdanju kao što su slikovnice danskog stvaratelja Dicka Brune.

Njegove slikovnice, sa glavnim likom Miffy, iznimno su vrijedne i djeci bliske slikovnice koje se odlikuju pročišćenim grafičkim izrazom gotovo na razini simbola. (Balić-Šimrak, Narančić Kovač, 2011)

15.2. Između 3. i 4. Godine

U prošlosti su djeci ove dobi bile namijenjene slikovnice sa minimalnim tekstom koji je najčešće bio povezan sa životinjama, pojavama i imenima predmeta, no danas im se namjenjuju slikovnice sa složenijim tekstom koje razrađuju razne teme poput životinja, zbivanja u njima bliskoj okolina i obitelji. Iako se u ovoj dobi koriste slikovnice sa tekstom, taj tekst treba sadržavati jednostavne i kratke rečenice.

15.3. Između 5. i 6. Godine

Već starijoj i predškolskoj djeci prikladne su slikovnice sa složenijim tekstom koji može govoriti o ljudima iz raznih kultura i civilizacija u kojima se objašnjavaju njihove razlike i običaji te basne i bajke.

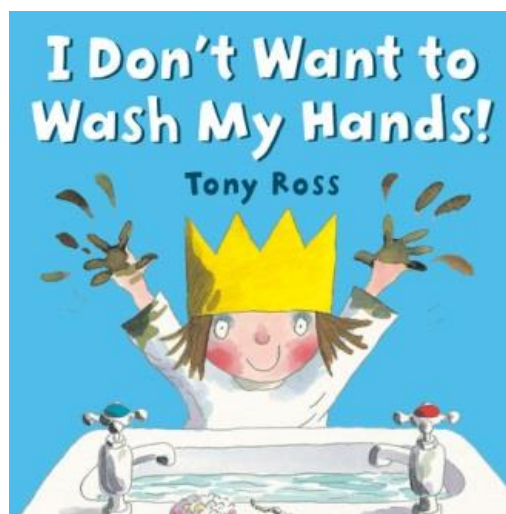
16. PRIMJERI SLIKOVNICA PRIMJERENIH ZA ODREĐENU DOB

16.1. Između 6 mjeseci i 3. Godine

Primjer slikovnica za djecu jasličke dobi su slikovnice engleskog autora Tonyja Rossa čiji glavni lik, princeza, prolazi kroz razne svakidašnje situacije bliske djetetu.

Djelo Tonyja Rossa primjer je kako u dobroj slikovnici ilustracija nije subordinirana tekstu, već upravo suprotno: ona donosi nova značenja, stvara specifičnu atmosferu, katkad govori mnogo više od teksta. (Zalar i sur., 2002)

Primjer aktivnosti prije čitanja za jednu od njegovih poznatijih naslova, „Hoću svoju tutu“, je postavljanje pitanja poput „Moramo li piškiti i kakati u pelene? Ima li neki bolji način?“. Za vrijeme čitanja bi se moglo postaviti pitanje „Zašto mala princeza nije htjela tutu?“, a nakon čitanja bi se mogla provesti aktivnost u kojoj bi se djecu počelo odvikavati od pelena.

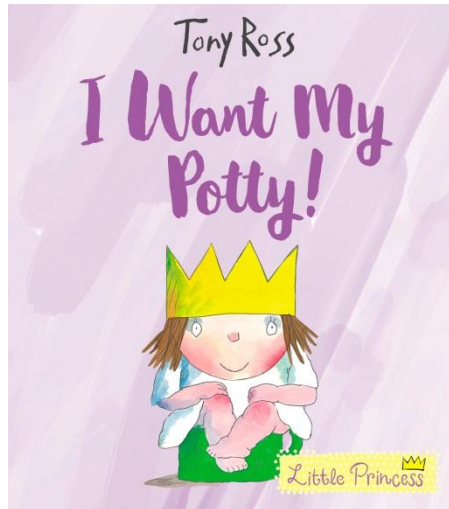

Slika 1. Naslovna strana slikovnice „I don’t want to wash my hands!“¹

---

¹ I don’t want to wash my hands-mrežna stranica:
<https://www.penguinrandomhouse.com/books/667046/i-dont-want-to-wash-my-hands-by-tony-ross/> (28.05.2020.)

Slika 2. Naslovna strana slikovnice „I want my potty!“²

16.2. Između 3. i 4. Godine

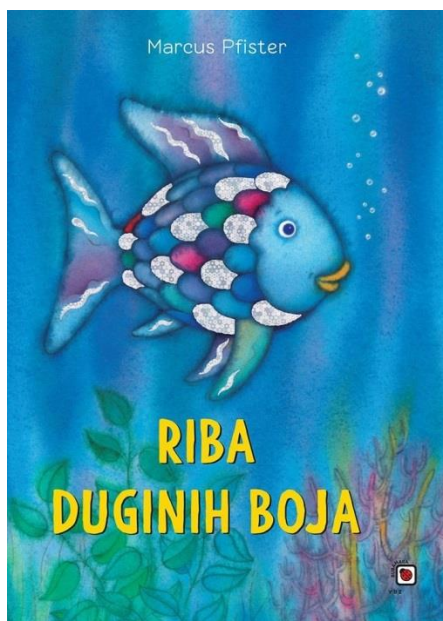
Primjer primjerene slikovnice za ovu dob je slikovnica autora Marcusa Pfistera, „Riba duginih boja“. Razlog uspjeha i privlačnosti ove slikovnice leži u vizualnom dojmu.

Krljušt od hologramskog papira izvrsno se uklapa u pomno odabrane boje Pfisterovih akvarelnih kompozicija. (Zalar i sur., 2009)

Prije čitanja slikovnice mogla bi se postaviti pitanja poput, „Gdje ribe žive, kako dišu i čime se hrane?“. Za vrijeme čitanja treba imati mjeru pri čitanju, jer je često dijete pri prvom susretom sa tom slikovnicom zaokupljeno svjetlećim ljuskama i djeca doslovce zure u te elemente, pa i ne daju okrenuti stranicu. (Zalar i sur., 2009). Nakon čitanja bi se mogla pjevati pjesmica „Ribice“ ili se može slikati trganjem kolaža koji bi predstavljao ljuskice na ribici.

---

² I want my potty-mrežna stranica: <https://www.worldbookday.com/stories/i-want-my-potty-little-princess-by-tony-ross-read-by-jane-horux/> (28.05.2020.)

Slika 3. Naslovna strana slikovnice „Riba duginih boja“³

16.3. Između 5. i 6. Godine

„Gospodin Nosko nalazi prijatelja“, autorice teksta Daniele Kulot i autora ilustracija Hortensa Ullricha, je slikovnica primjerena za djecu od 5. do 6. godina.

Priča pruža bogatu skalu osjećajnosti glavnih likova koja je vješto argumentirana njihovim postupcima. (Zalar i sur., 2002)

Ova slikovnica pruža mogućnost da se sa djecom prije čitanja popriča o tome što svatko od djece najviše voli raditi ili kako to da netko može plakati od sreće. Za vrijeme čitanja bi se mogla postaviti pitanja poput, Što ne voli Nosko? i Kako to da su na kraju ipak i gavran i Nosko postali sretni i zadovoljni?, a nakon čitanja bi se mogli prisjetiti zajedno s djecom kako izgledaju domovi različitih junaka iz priča koje su im poznate. (Zalar i sur., 2002)

---

³ Riba duginih boja-mrežna stranica: <https://shop.knjizara-mi.com/djecija-literatura/6029-10036.html> (28.05.2020.)

Slika 4. Naslovna strana slikovnice „Gospodin Nosko nalazi prijatelja“⁴

17. TAKTILNE SLIKOVNICE

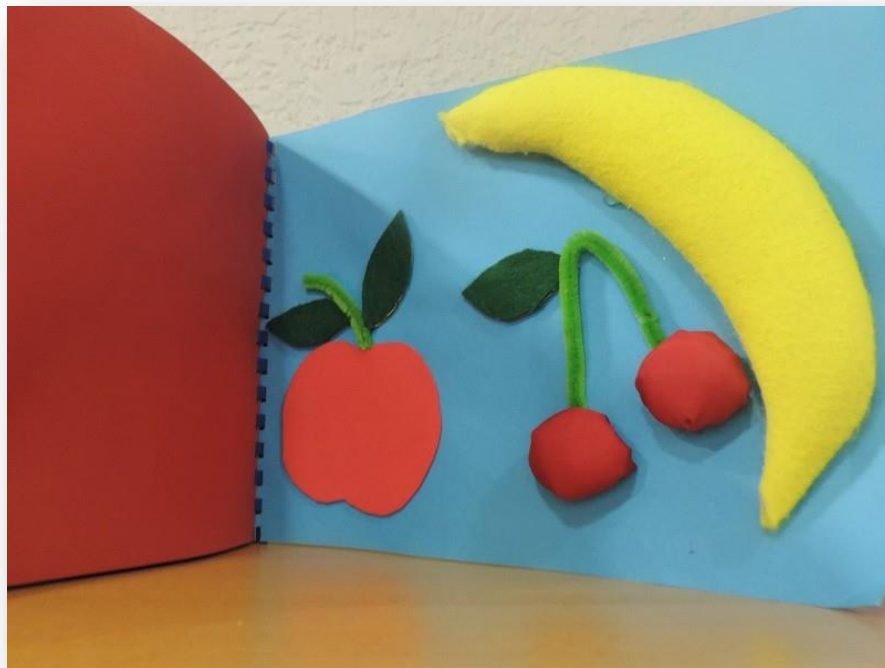
Taktilna slikovnica je knjiga čija je slika prilagođena tako da je slijepo ili slabovidno dijete može koristiti putem percepcije dodira. U toj vrsti slikovnica nije samo slika prilagođena već i tekst koji je napisan „klasično“ kao i na brajevom pismu. Ona služi kao pomagalo u odgojno-obrazovnom procesu djetetu s oštećenjem vida.

Taktilna slika za slijepo dijete ima višestruku korist. Ona nam omogućuje da prikazemo neke apstraktne pojave iz djetetove okoline koje u realnom svijetu ne može opipati. Primjer su nebeska tijela. Dijete ih poznaje na razini verbalnog opisa, ali putem slike može doživjeti odnose, gdje su tijela u odnosu na čovjeka. Drugi primjer su, recimo, vremenske prilike – tako slika može prikazivati vjetar ili kišu, što je teško dočarati samo riječima. Naravno, dijete može osjetiti kišu ili vjetar, ali ne vidi kako vjetar utječe na prirodu. Taktilna slika omogućuje nam da djeci prikazemo i nešto što je u realnoj veličini preveliko da bi dijete moglo opipati - poput kuće, vlaka i sl. Isto tako, dijete neki predmet može doživjeti kao trodimenzionalni objekt, ali postoji značajna razlika u doživljaju dvodiimenzijskog i trodimenzionalnog u kontekstu spoznaje. Još jedna od nezanemarljivih dobiti je i razvoj mašte kod slijepog djeteta na koji potiče taktilna slika. (Šupe, 2011)

⁴ Gospodin Nosko nalazi prijatelja-mrežna stranica: <http://www.gmtk.hr/web/index.asp?str=930455> (28.05.2020.)

Tijekom izrade taktilne slikovnice bitno je napomenuti da se ne provodi doslovno prevođenje vizualne slike u taktilnu, jer bi količina detalja na slici bila zbunjujuća za dijete s oštećenim vidom. Bit taktilne slikovnice je prenijeti poruku slike.

Slika uvijek prati tekst i na njoj se treba nalaziti ono o čemu tekst govori. (Šupe, 2011)

Slika 5. Primjer taktilne slikovnice⁵

⁵ Primjer taktilne slikovnice-mrežna stranica: <https://gkr.hr/Magazin/Osvrti/Taktilne-slikovnice-kroz-prostor-vodic-kroz-izlozbu> (28.05.2020.)

PREPORUKE ZA AKTIVNOSTI

Namjena ovog istraživanja je bila predočiti kako postoje mnoge raznovrsne igre i aktivnosti koje bi mogle pozitivno utjecati na razvoj djetetova govora. Sve te igre mogu provoditi i roditelji i sve druge osobe bliske djetetu. Naravno, treba napomenuti da se nakon odigrane igre ne može odmah očekivati vidljivo poboljšanje djetetova govora, već za to treba puno vremena, truda i strpljenja od strane voditelja igri.

Igre za razvoj slušne pažnje:

1. Gdje je zazvonilo?

-svrha: odrediti smjer zvuka, razvijati orijentaciju u prostoru.

-materijal: zvončić.

-opis igre: dijete sjedi u sredini sobe. Predlažemo mu da zatvori oči i pogodi gdje je zazvonilo te pokaže rukom smjer. Voditelj (roditelj, odgojitelj, drugo dijete) ide u neki od kutova sobe i zvoni. Kad je dijete ispravno pokazalo smjer, kažemo mu: „Gotovo!“ Dijete otvara oči i vidi zvončić. Sada možemo zamijeniti uloge. Druga varijanta iste igre se organizira tako da dok dijete sklopi oči, voditelj se skriva negdje u sobi i zvoni, dijete otvara oči i traži voditelja prema smjeru iz kojega dolazi zvuk. (Posokhova, 2008)

2. Tko je to?

-svrha: razvijanje razlikovati i oponašati različite zvukove; vježbati ispravan izgovor; usklađivati glasanje i pokrete; razvijati opću motoriku.

-materijal: slike životinja i ptica

-opis igre: voditelj ima kutiju sa slikama raznih djetetu poznatih životinja i ptica (mogu biti i prave igračke životinja). Dijete vadi iz kutije jednu od slika, ali ne pokazuje voditelju (ili ostaloj djeci kad igramo u skupini), nego oponaša glasanje životinje i njezine pokrete, a voditelj (ili ostala djeca) mora prepoznati o kome se radi. (Posokhova, 2008)

Slika 6. Primjer aktivnosti za igru „Tko je to?“⁶

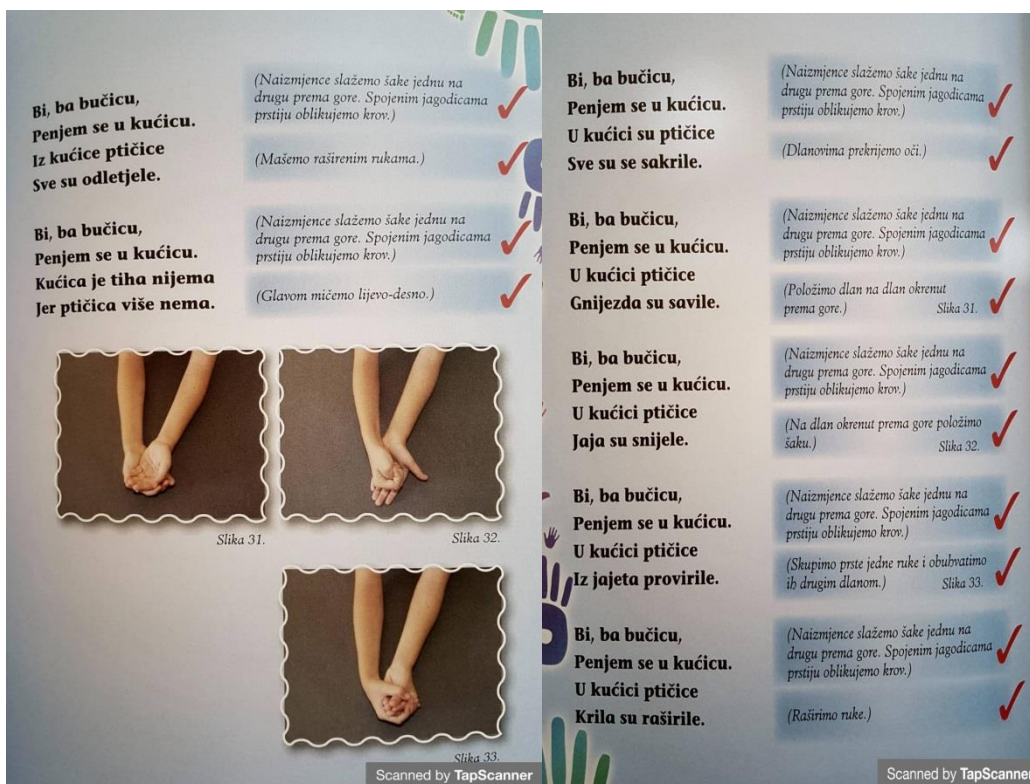
Igre za poticanje govora:

1. Naizmjenično davanje i primanje

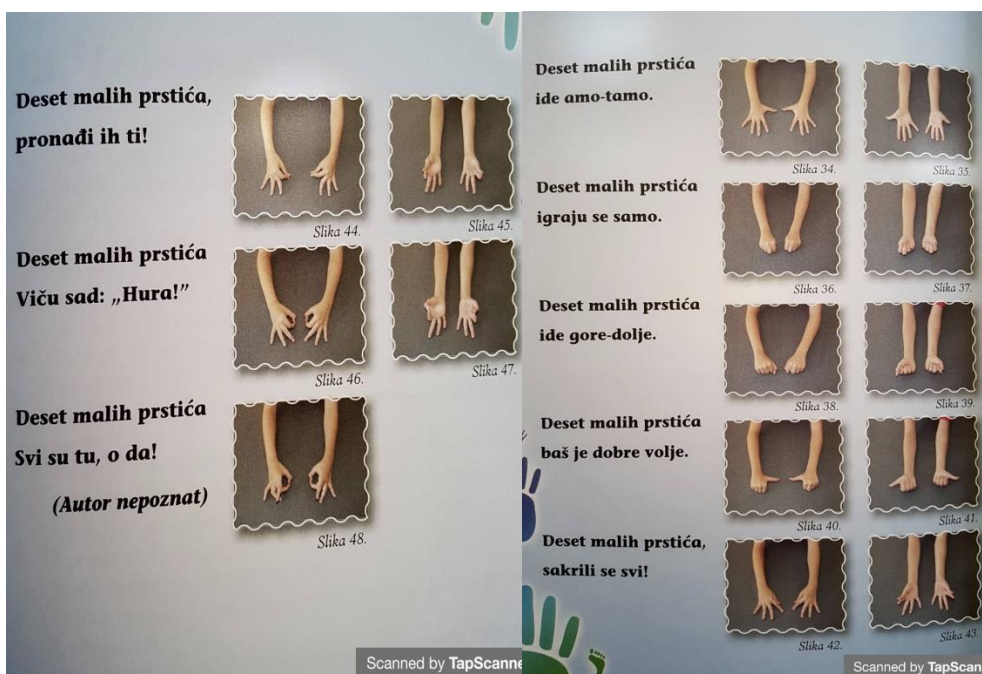
Djeca najviše razvijaju govor u interakciji sa svojim roditeljima. Djeca su za ovu vrstu igri sposobna već u dobi između 4 i 6 mjeseci. Uglavnom se baziraju na jednostavnim brojalicama i pjesmicama koje se plješču rukama. Na taj način djeca prate roditeljske verbalne i neverbalne geste te uzvraćaju određenim emocionalnim izrazima, najčešće osmijehom, dajući na znanje da povezuju riječi i pokrete koje roditelji rade. Ukoliko je dijete starije može ga se početi učiti melodijama pjesmica te polakom izgovoru riječi. Najbitnije je da sve bude u dozi zabave, odnosno da ne prelazi u nešto što dijete mora prisilno raditi. (<https://www.krenizdravo.rtl.hr/zdravlje/psihologija/igre-za-poticanje-govora-jezicni-razvoj-savjeti-i-ideje>)

---

⁶ Primjer aktivnosti za igru „Tko je to?“-mrežna stranica: <https://www.niche.com/blog/full-day-vs-half-day-kindergarten-what-are-the-pros-and-cons/> (28.05.2020.)

Slike 7. i 8. Primjer brojilica sa gestama 1 (Velički, Katarinčić, 2011.)

Slike 9. i 10. Primjeri brojilica sa gestama 2 (Velički, Katarinčić, 2011.)

2. Obogaćivanje rječnika

Djeca čim usvoje svoju prvu riječ počinju imenovati sve što vide oko sebe. Pošto to njima predstavlja igru, roditeljima to može biti dobra motivacija za razvoj rječnika njihovog djeteta. Zamislimo si situaciju: dijete uoči psa te kaže „pas“ te pokazuje u smjeru psa. Roditelji mogu reagirati na djetetovu reakciju tako da kažu „Da, to je pas!“ te nastave sa „Koje je boje pas“ ili „Je li taj pas veliki ili malen?“. Ako dijete zna odgovor izreći će ga, no ukoliko ne zna roditelj neka odgovori te neka zamoli dijete da ponovi za njim odgovor. Nakon što je ta aktivnost uspjela može se nastaviti sa daljnjim ispitivanjem nasumičnih pitanja vezana uz stvari koje vide. Nadalje, ta igra može se produbiti tako da se usmjeri na artikulaciju tako što će se pitati dijete pitanja o tome kako se glasa pas. (<https://www.krenizdravo.rtl.hr/zdravlje/psihologija/igre-za-poticanje-govora-jezicni-razvoj-savjeti-i-ideje>)

3. Igre skrivača

Kroz igru skrivača može se poticati razvoj djetetova govora na način da mu se postavljaju pitanja te da se konstantno komentira gdje se što/tko nalazi. Npr. „Možda se sakrio iza zelenog kauča“ ili „Možda je blizu ovih crvenih stolica“. Ako je dijete premalo da shvati pravila igre onda se može vrlo lako prilagoditi igra na način da se sakriju predmeti te da ih dijete zajedno sa roditeljem traži. Naravno, u tom slučaju treba naglasiti da roditelji ne bi trebali sakriti taj predmet na neko teško skrovište, jer bi dijete brzo izgubilo motivaciju i želju za igrom. Dijete od 3-4 godine može sakriti predmet pa ga roditelj traži. (<https://www.krenizdravo.rtl.hr/zdravlje/psihologija/igre-za-poticanje-govora-jezicni-razvoj-savjeti-i-ideje>)

4. Čitanje slikovnica

Djeci je bitno što više čitati slikovnice. Njima djeca obogaćuju svoj rječnik te uče o njima bitnim svakodnevnim stvarima, pojavama, životinjama, higijeni, prijateljstvu itd. Djeca jednu slikovnicu mogu puno puta čitati iznova, te im svaki put bude zanimljiva. Što je dijete mlađe, to bi slikovnice trebale biti kraće i jednostavnije. Kako dijete raste i razvija se, tako i slikovnice koje proučavaju mogu postajati sve kompleksnije te vezane uz razne teme. Kod mlađe djece pokazivanjem slika i povezivanjem riječi sa slikom djetetu pomaže shvatiti značenje onoga što im roditelj

čita. Uvijek korisna aktivnost nakon čitanja jest komunikacija o pročitanom. Na taj način se ne potiče samo govor kod djece već i kritičko mišljenje te uzročno – posljedično shvaćanje. Bitno je da se dijete ne sputava tijekom njegovih mnogih pitanja već da se trudi maksimalno sudjelovati u komunikaciji sa djetetom. (<https://www.krenizdravo.rtl.hr/zdravlje/psihologija/igre-za-poticanje-govora-jezicni-razvoj-savjeti-i-ideje>)

Slike 11., 12. i 13. Fotografija djece za vrijeme čitanja slikovnica

5. Ponavljanje je majka znanja

Kako se zna, djeci je potrebno više puta ponavljati određene stvari kako bi ih usvojila, ali ponavljanja je dobro prakticirati kroz igru. Kada dijete čuje neku novu riječ, najprije mu je potrebno neko vrijeme kako bi shvatio njeno značenje, a zatim još neko vrijeme kako bi je počeo koristiti u svom govoru. Pritom je potrebno pripaziti da se ne koristi previše novih riječi odjednom tijekom igri i komunikacije, nego da se postepeno uvode nove riječi i to tek kad se uvidi da je dijete počelo koristiti prijašnju novu riječ. Dijete će lakše usvojiti novu riječ ako mu se ta riječ opiše te nadopuni primjerom kojim se objašnjava neka uobičajena dobro poznata radnja. Npr. ako dijete ne zna što je „hladnjak“, može mu se objasniti da se u njega stavlja hrana kako se ne bi pokvarila. Uz objašnjenje, može se nadodati i da se pokaže hladnjak te da ga otvori i pokaže što se sve u njemu nalazi. Na taj će način najbolje povezati riječ (pojam) i stvar. Nakon što je dijete nekoliko puta čulo riječ „hladnjak“, može mu se postaviti pitanje: „Gdje stavljamo hranu da se ne pokvari?“. (<https://www.krenizdravo.rtl.hr/zdravlje/psihologija/igre-za-poticanje-govora-jezicni-razvoj-savjeti-i-ideje>)

6. Prepoznaj zvuk

Djetetu puštamo različite zvuke životinja, predmeta, strojeva koje ono treba imenovati te oponašati (uvijek je zanimljivije u paru, imitirajte životinje zajedno). Zvukovi trebaju biti različitnog inteziteta – od tihog prema glasnijima. Kako bi aktivnost bila zabavnije ubacite i motorički dio, gdje pored oponašanja zvukova, oponašate i hod životinje. Ovom igrom pored razvoja govora stimuliramo i razvoj auditivne diskriminacije, pažnje te pamćenja.

(<https://www.mamaklik.com/2017/12/28/jednostavne-i-zabavne-vjezbe-za-razvoj-govora-kod-djece/>)

7. Sjeti se i kaži mi... tri voćke žute boje

Ova igra se igra tako što zadatak djetetu zadatak koji bi primjera radi glasio: “Sjeti se i kaži tri predmeta koje možemo obući”. Zatim dijete nabraja predmete. Nakon toga nastavljamo i proširujemo priču kako jednim imenom zovemo te predmete – “Zovemo ih odjeća”. Vremenom zadajemo da se sjeti pet predmeta, pa sedam...

Pored toga, pitanja mogu postati složenija, npr. “Sjeti se i kaži tri voćke koje su žute boje”. Ova aktivnost ima za cilj obogaćivanje rječnika, razvoj govora, razvoj mišljenja, pamćenja. (<https://www.mamaklik.com/2017/12/28/jednostavne-i-zabavne-vjezbe-za-razvoj-govora-kod-djece/>)

Raznim igrama za razvoj motorike razvija se govor:

1. Igra suprotnosti sa loptom

Dodajemo se loptom uz izgovaranje prvo imenica, a kasnije i sintagmi imenica + pridjev. Roditelj daje prvu riječ, a dijete bacajući loptu nazad izgovara suprotnu riječ.

Primjer:

rano – kasno

tiho – glasno

sporo – brzo

rano jutro – kasna večer

tiho plakanje – glasno smijanje

polako sjedni – brzo ustani

(<https://www.mamaklik.com/2017/12/28/jednostavne-i-zabavne-vjezbe-za-razvoj-govora-kod-djece/>)

2. Šarena igra

Svaki novi krug biramo jednu boju. Dijete udara loptom o pod i izgovara sve predmete i bića koja mogu biti te boje. Cilj je nabrojati što više riječi i svaka riječ donosi bod. Ovom igrom se može organizirati i takmičenje ukoliko se igra sa grupom djece.

Primjer:

Bijela boja: sol, snijeg, mlijeko, riža, papir, kreda, ...

Žuta boja: sunce, lav, limun, banana, ...

(<https://www.mamaklik.com/2017/12/28/jednostavne-i-zabavne-vjezbe-za-razvoj-govora-kod-djece/>)

3. Čarobna torbica

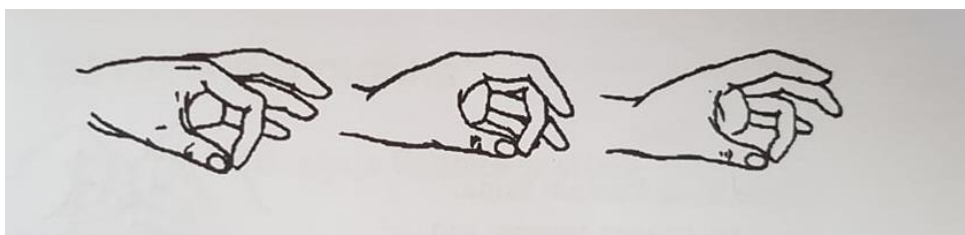
-svrha: uvježbavanje vizualne pažnje, pamćenja i sposobnosti prepoznavanja predmeta na dodir. Aktiviranje fonda riječi.

-materijal: platnena vrećica, sitni predmeti, (ključ, zvjezdica, komadić kartona, drveni štapić, plastična figurica, razne igračke i sl.)

-opis igre: dijete dobro prouči svaki predmet, zatim stavi sve u vrećicu. Voditelj nudi djetetu da stavi ruku u vrećicu i kaže kakav je predmet napipao. Prva varijanta je da dijete odmah kaže kako se zove predmet, druga je kada dijete pridjevima opisuje predmet da bi voditelj pogodio o čemu se radi. Naprimjer: „okrugla je, mekana i gumena“ (loptica). Zatim se uloge mijenjaju. (Posokhova, 2008)

4. Dizalica

Na stolu su izmiješane šibice i gumbići. Dijete uzima svaki predmet posebno, te svaki put drugim parom prstiju i razvrstava u dvije kutijice. (Posokhova, 2008)

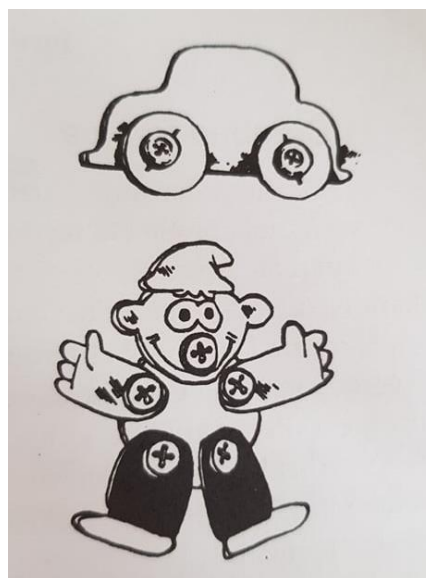
Slika 14. Igra „Dizalica“ (Posokhova, 2008., str.118)

Slika 15. Fotografija djece za vrijeme aktivnosti razvoja fine motorike

5. Igre gumbima

Pospremite zajedno s djetetom kutiju s gumbima. Dijete ih može razvrstati prema veličini ili boji, a zatim složiti od njih lijepi mozaik. Izrežite iz kartona ili debele tkanine figurice životinja, autić, avion i sl. Učvrstite na njima gumbiće. Sada dijete može prikvačiti kotače na autić. (Posokhova, 2008)

Slika 16. „Igra gumbima“ (Posokhova, 2008., str.119)

Igre za razvoj glasa:

1. Mećava

-svrha: uvježbavanje kontrole intenziteta glasa.

-opis igre: voditelj priča djetetu što je snježna mećava i pokazuje slike ili prisjećaju se promatranja snježne mećave uživo. Dijete oponaša zvuk mećave koja zavija hladne zimske večeri. Kada voditelj kaže: „Mećava je počela“, dijete tiho izgovara: „U-u-u...“, kad kaže: „Jaka mećava!“, dijete glasno izgovara „U-u-u...!“, kada kaže „Mećava se stišava“, dijete izgovara sve tiše „u-u-u...“ i kada kaže „Mećava je prestala“, dijete zašuti. Poželjno je da se mijenja intenzitet glasa najmanje 2 do 3 puta tijekom jednog izdisaja. (Posokhova, 2008)

18. ZAKLJUČAK

Ilustracija je sveprisutan medij za izražavanje. Prikazani su i različiti pristupi izrada ilustracija, kao i povijest ilustratora još od vremena Egipćana gdje su se ilustrirale riječi, misli ili cijele rečenice. Za ovaj rad je pomnije analizirana struktura slikovnica te njeni oblici kao i njihova različita primjena. Spominju se i taktilne slikovnice koje se u današnje doba pojavljuju sve više te se uspješno koriste u radu sa slabovidnom ili slijepom djecom.

Na tržištu se pojavljuje velik broj slikovnica, no samo mali dio te literature je uistinu i kvalitetan. Sposobnost raspoznavanja kvalitete se počinje stjecati od najranije dobi, a za to su zaslužne osobe koje se nalaze u neposrednoj okolini djeteta poput njegovih roditelja i odgajatelja.

Pri odabiru slikovnica odgajatelj treba poznavati cijeli niz činjenica, ne samo o toj slikovnici već i o svojoj publici, odnosno djeci u njegovoj grupi, ovisno o njihovim interesima, mogućnostima, sposobnostima te izražavanjem želja. Treba se prilagoditi uzrastu djece slikom, fontom i sadržajem.

Slikovnice imaju veliku ulogu u razvoju govora. Naravno, ne smije se zaboraviti ni važna uloga bliskih osoba u djetetovu životu za razvoj govora.

Dijete nije obični čitatelj sa izgrađenim znanjem, stavom, vještinama i iskustvom, nego je slikovnica njegov prozor u svijet s kojim dijete usvaja nova znanja, krećući od početnog informiranja samo sa pojmovima i ilustracijama vezanim uz te pojmove, preko usvajanja znanja o ostalim živim bićima koja nas okružuju, ili pak o osnovama lijepog ponašanja, pa sve do učenja govora, pisma i razvijanja estetsko – umjetničkog razvijanja ukusa. Često je nova slikovnica i djetetov prvi kontakt sa njemu nepoznatim bićima, stvarima, događajima ili pojavama, poput novih životinja, prirodnih pojava ili predmeta.

LITERATURA

Balić Šimrak, A. i Narančić Kovač, S. (2011). Likovni aspekti ilustracije u dječjim knjigama i slikovnicama. *Dijete, vrtić, obitelj*, Vol.17, No.66, 10-12

Batarelo Kokić, I. (2015). Nove razine interaktivnosti dječjih slikovnica, *Hrčak*, Vol.64, No.3, 377-398

Čudina-Obradović, M. (1995). Igrom do čitanja: Igre i aktivnosti za razvijanje vještina čitanja u djece od 3. do 10. godine. Zagreb: Školska knjiga

Furlan, I. 1963. Govorni razvoj djeteta. Beograd: Savremena škola

Hieronymus, B., Moomaw, S. (2008). *Igre čitanja i pisanja*, Buševac: Ostvarenje

Javor, R. ur. (2000). Kakva je knjiga slikovnica, Zbornik radova. Zagreb: Knjižnice grada Zagreba.

Majhut, B. i D. Zalar. (2008). „Slikovnica“. U Hrvatska književna enciklopedija (u tisku) <https://bib.irb.hr/prikazi-rad?&rad=343733> (10.05.2020.)

Mamaklik, <https://www.mamaklik.com/2017/12/28/jednostavne-i-zabavne-vjezbe-za-razvoj-govora-kod-djece/> (21.06.2020.)

Martinović I., Stričević I., Slikovnica: prvi strukturirani čitateljski materijal namijenjen djetetu, *Hrčak*, Vol. 4, No.1, 39-63

Matulka, D. I. (2008). A picture book primer: Understanding and using picture books. Boston, MA: Greenwood Publishing Group.

Narančić Kovač, S. (2015). Jedna priča-dva pripovjedača, Zagreb: ArTresor naklada

Pitajte knjižničara, http://www.knjiznica.hr/pitajte-knjiznicare/pretrazivanje/pitanje.php?pitanje=102&target=%2Fpitajte-knjiznicare%2Fpretrazivanje%2Findex.php%3Fsearch_word%3D%26polje%3Dall%26offset%3D48618%26submit%3D, (20.05.2020.)

Posokhova, I. (2008). *Razvoj govora i prevencija govornih poremećaja u djece*, Buševac: Ostvarenje d.o.o., Lekenik

Rade, R. (2003). *Poticanje ranog govorno – jezičnog razvoja*, Zagreb: Foto Marketing

Spencer, A. Rathaus (2001). *Temelji psihologije*, Zagreb: Naklada Slap

Starc, B., Čudina-Obradović, M., Pleša, A., Profaca, B., Letica, M. (2004). *Osobine i psihološki uvjeti razvoja djeteta predškolske dobi*, Zagreb: Golden Marketing-Tehnička knjiga

Stričević, I. 2006. Projekt Čitajmo im od najranije dobi, www.hkdrustvo.hr/datoteke/130 (22.05.2020.)

Šupe, T. (2011). Značaj taktilne slikovnice u radu s djetetom oštećena vida, *Hrčak*, Vol.17, No.66, 26-27

Teklić, M., (2008.), Grafičko oblikovanje dječje slikovnice, Završni rad, Grafički fakultet, Zagreb

Zalar, D., Boštijančić, M., Scholsser, V. (2002). *Slikovnica i dijete, kritička i metodička bilježnica 1*, Zagreb: Golden Marketing

Zalar, D., Kovač-Prugovečki, S., Zalar, Z. (2009). *Slikovnica i dijete, kritička i metodička bilježnica 2*, Zagreb: Golden Marketing-Tehnička knjiga

POPIS SLIKA

Slika 1. Naslovna strana slikovnice „I don’t want to wash my hands!“

Slika 2. Naslovna strana slikovnice „I want my potty!“

Slika 3. Naslovna strana slikovnice „Riba duginih boja“

Slika 4. Naslovna strana slikovnice „Gospodin Nosko nalazi prijatelja“

Slika 5. Primjer taktilne slikovnice

Slika 6. Primjer aktivnosti za igru „Tko je to?“

Slike 7. i 8. Primjer brojalica sa gestama 1

Slike 9. i 10. Primjeri brojalica sa gestama 2

Slike 11., 12. i 13. Fotografija djece za vrijeme čitanja slikovnica

Slika 14. Igra „Dizalica“

Slika 15. Fotografija djece za vrijeme aktivnosti razvoja fine motorike

Slika 16. „Igra gumbima“

IZJAVA

kojom ja, Nikola Radanović, student Učiteljskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, smjer Rani predškolski odgoj i obrazovanje, kao autor diplomskog rada s naslovom: Slikovnica kao alat za razvoj govora djece s posebnim potrebama.

Izjavljujem da sam diplomski rad izradio samostalno pod mentorstvom izv. prof. dr. art. Antonije Balić Šimrak. U radu sam primijenio metodologiju znanstvenoistraživačkog rada i koristio literaturu koja je navedena na kraju rada. Tuđe spoznaje, stavove, zaključke, teorije i zakonitosti koje sam izravno ili parafrazirajući naveo u radu citirao sam i povezo s korištenim bibliografskim jedinicama sukladno odredbama Pravilnika o diplomskom radu Učiteljskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu. Rad je pisan u duhu hrvatskog jezika.

Student:

Nikola Radanović, 2. godina izv.dipl. RPOO-a